
**פיתוח כלים להערכת התאמה
למקצוע ההוראה של מועמדים
סוגיות מתודולוגיות
"שולחן עגול"**

קבוצת עניין – הערכה בהכשרת מורים

חברי הקבוצה

pnina@macam.ac.il

פרנקל פנינה, מכללת לוינסקי לחינוך,
[ראש קבוצה]

kuba101@013.net

גויסקי יעקב, מכללת סמינר הקיבוצים,

dalmanb@netvision.co.il

דלמן שרה, משרד החינוך,

miriamwe@oranim.ac.il

וליצקר- פולק מדי, מכללת אורנים,

Noga_h@netvision.net.il

חרמון נגה, מכללת סמינר הקיבוצים,

treivish@macam.ac.il

טרייביש בלהה, המכללה האקדמית ע"ש קיי,

elka@macam.ac.il

יפה אלקה, מכללת אורנים,

llevari@oranim.ac.il

לב ארי לילך, מכללת אורנים,

האם ניתן לאבחן ולזהות את הפוטנציאל להצלחה במקצוע ההוראה?

- האם חשוב להעריך מאפיינים של התאמה להוראה אצל המועמדים הבאים להכשיר עצמם להוראה במכללות להכשרת מורים ?
- לאחרונה גוברת הנטייה לפתח ולתקף כלים להערכת התאמה מקצועית כחלק מתנאי הקבלה של פרופסיות מגוונות. לשכות עורכי הדין ובתי ספר לרפואה מפתחים כלים לאבחון מוקדם של נטיות מקצועיות אצל המועמדים.
- תנאי הקבלה למוסדות להכשרת מורים בעולם כוללים היום שורה של קריטריונים ומבחני קבלה המנסים להבטיח קבלת אנשים מתאימים יותר למקצוע.

המטרות העיקריות של העבודה הן:

- להצביע על אפשרויות לייעל את תהליך הקבלה להכשרת מורים, כך שניתן יהיה לזהות מועמדים מתאימים יותר להוראה בשלב מוקדם יותר של הקבלה, או בתחילת ההכשרה.
- לזהות התאמה ברורה יותר למסלולים ולתחומי התמחות שהמכללה מציעה.
- לפתח ולתקף סוללת כלי הערכה לזיהוי מאפייני התאמה למקצוע ההוראה, באמצעותם ניתן יהיה להעריך מאפיינים ונטיות אישיותיות המאפשרים הערכה כזו כבר בתהליך ההרשמה.

"מה מורה צריך לדעת ומה הוא צריך להיות מסוגל לעשות?"

- ההתעניינות בהיבטים הפרופסיונאליים של מקצוע ההוראה זכתה לקידום משמעותי בעקבות המחקרים של דרלינג-המונד ואחרים (Cochran-Smith, 2001; Darling-Hamond, 2000; Stiggins, 2000)
- ראיית מקצוע ההוראה כפרופסיה הוגדרה למעשה בפרסום הסטנדרטים לאיכות ההוראה על ידי המועצה הלאומית לסטנדרטים של מקצוע ההוראה.
- הכותרת של "מה מורה צריך לדעת ומה הוא צריך להיות מסוגל לעשות" אומצה על-ידי מובילי רפורמות ותהליכי שינוי לקראת פרופסיונאליזציה של מקצוע ההוראה בארצות הברית ובעולם כולו.

מה מורה צריך לדעת ומה הוא צריך להיות מסוגל לעשות? המשך

- חמשת המאפיינים הפרופסיונאליים של המורה שהוגדרו על ידי המועצה, הפכו גם מקור לשינויים בתכניות להכשרת מורים.
- ניתן לראות בהם בסיס של הסכמה כללית לגבי קריטריונים של איכות ההוראה ושל דמות המורה שאנו מתכוונים להכשיר.
- אנו מניחים שחלק מהמאפיינים של המורה הפרופסיונאלי, מותנים בנטיות אישיותיות מוקדמות, שכדאי וניתן לאבחן אותן לפני שהושקעו משאבים כלכליים ומנטאליים בהכשרתם.
- להלן הכלים להערכת התאמת המועמדים למקצוע ההוראה:

איבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות סגנונות חשיבה

- וויטקין טוען לקיומם של שלושה דפוסי חשיבה קוגניטיביים שבאמצעותם אפשר לתאר הבדלים אישיים החורגים מהבדל גיל או השפעת סביבה.
- הבדלים אלה מוגדרים על ידי סגנונות קוגניטיביים המובחנים זה מזה על פי הצורה והאופן שבהם אנשים נוטים להסתגל לפתרון בעיות:
 - בעלי הסגנון תלוי-השדה או הגלובאלי
 - בעלי סגנון חשיבה אנליטי
 - בעלי הסגנון המובילי

איבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות סגנונות חשיבה המשך

- המורה הטוב - הוא זה העוסק במקצוע הקרוב לסגנונו הקוגניטיבי.
- בעלי הסגנון המובילי - נמצאו כמורים אהודים ביותר.
- נמצאה התאמה גבוהה בין רגישות אנושית המאפיינת מורה ובין נטייתו להיות בעל סגנון גלובאלי או מובילי.
- נאבחן את סגנונות החשיבה –
 - בכלי לזיהוי חשיבה אנליטית "מבחן לזיהוי צורות חבויות" שפותח על-ידי וויקין [Weitkin, Moore & Goodenough]
 - במבחן לזיהוי חשיבה גלובלית "זיכרון פרצופים" (Dumarin & Massik .1964).
- ייעשה ניסיון לבדוק התאמה בין סגנונות חשיבה של סטודנטים במכללות לבין הישגיהם בהתנסות בהוראה. בהתבסס על מחקרים המעידים על קשר בין סגנונות חשיבה של מורים וסגנון ההוראה שלהם.

אבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות ניתוח סיטואציה חינוכית מוקלטת

■ הכלי מתמקד בחשיבה הרפלקטיבית. המועמדים מתבקשים להגיב לשורה של שאלות מובנות המתייחסות לאירוע פדגוגי, שצולם בכיתה, במספר שלבים: שלב 1 – צפייה באירוע ועריכת דף ובו רשימת הערות על-פי הנחיות כלליות.

שלב 2 – צפייה חוזרת באותו אירוע, בעזרת תיווך של מראיין מומחה – Stimulated recall המכוון לרפלקסיה ביקורתית, במטרה לאבחן פוטנציאל של למידה ולקבל הכוונה להבנה מורחבת יותר של המתרחש באירוע חינוכי.

אבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות ניתוח סיטואציה חינוכית מוקלטת - המשך

- הכלי הנחקר מתוכנן להעריך את כישוריהם של הפונים ללימודי ההוראה, תגובותיהם והאופן שבו הם מנתחים סימולציה של מצבי הוראה אותנטיים המותאמים למורכבות המקצוע.
- בכך ניתן יהיה לאבחן את הפוטנציאל החינוכי של המועמדים, לאבחן נתונים אנושיים ואישיותיים הרלוונטיים לחינוך ולהוראה, בבואם לידי ביטוי ספונטאני בסימולציות אלו, בה בשעה שקשה לזהותם במבחנים או בראיונות רגילים.

איבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות שאלון נטייה לתגובה באי-ודאות

- התאמה ותיקוף של שאלון קיים העוסק ביכולת קבלת החלטות במצבי אי-ודאות. מטרתו לבדוק נטיית המועמדים לתפקד במצבי אי-הוודאות וקבלת החלטות במצבים של אי-ודאות.
- הנבדקים יתבקשו להעריך באיזו מידה מתארים ההיגדים כלהלן, היבטים שונים במהלך עבודתו של המורה בכיתה:
 - המורה אחראי לתשובות אותן משיבים תלמידיו לשאלות שהוא מציג להם.
 - כאשר המורה מלמד, התהליכים במהלך ההוראה צריכים להתפתח כפי שהוא תכנן וצפה מראש.
 - המורה צריך לגלות האם תלמידיו לומדים את מה שהם אמורים ללמוד.

אבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות חומרים מועדות קבלה קיימות

- במטרה לשפר את תהליכי המיון והקבלה למכללות -
 - תיבדק יעילותן של ועדות קבלה קיימות.
 - תיבחן ההתאמה בין סיכומי ההחלטה, סיכומי ראיונות ומשימות בכתב של ועדות שהתקיימו לבין הצלחתה של אותם סטודנטים בעבודה המעשית בגיל-הרך.

ניתוח חומרים מוועדות קבלה קיימות - המשך

- הערכת יעילותן ויכולת ניבוי ההצלחה בהוראה של וועדות הקבלה תעשה על ידי איסוף נתונים כלהלן:
 - סיכומי ועדות הקבלה – כיצד הוערכו הסטודנטים ואלו מאפיינים באים לידי ביטוי בסיכומי הוועדה
 - ראיונות עם המדריכים הפדגוגיים לגבי יכולות וקשיים של הסטודנטים בעבודה המעשית
 - ראיונות חצי מובנים עם סטודנטים, שזו שנתם הרביעית במסלול
 - ראיונות עם היושבים בוועדות הקבלה לגבי בירור הקריטריונים לקבלה
 - סיכומי הערכה בעבודה המעשית
 - ציוני הסטודנטים בקורסים הקשורים להתנסות בשדה.
- 13 □ גיליונות הערכה לבוגר בהוראה לקראת שיבוץ בהוראה

אבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות הקריטריונים הקיימים לניבוי ההצלחה במכללה

- כדי לעמת את כוונותינו לפתח כלים להערכה מוקדמת של נטיות אישיות שיכולות לנבא הצלחה בהוראה עם תהליכי המיון והקבלה הקיימים היום במכללות ניתן להתבסס על ממצאים מהמחקר של לילך לב ארי (לב ארי, 2009).
- מסתבר שאופן הקבלה למכללה – על בסיס ציוני בגרות בלבד או ציון משולב – אינו מנבא הישגים באף אחד משלושת התחומים.
- יחד עם זאת, הציונים בבחינות הבגרות והפסיכומטרי כן קשורים עם הישגים במכללה בתום שנת הלימודים הראשונה.

אבחון פוטנציאל פדגוגי באמצעות קריטריונים קיימים לניבוי ההצלחה במכללה -המשך

- ככל שהציון במבחן הפסיכומטרי גבוה יותר כך עולים ההישגים בקורסי החינוך ובתחום הדעת המשני. ציוני הבגרות נמצאו כמנבאים הצלחה בקורסי החינוך בלבד.
- כלומר, לציונים במבחן פסיכומטרי כושר ניבוי בשני תחומים, בעוד לציוני הבגרות כושר ניבוי רק בתחום החינוך.
- ממצאי המחקר מצביעים על כך שתוקף הניבוי של הציון הפסיכומטרי גבוה מתוקף הניבוי של ציון בגרות.

לסיום, הזמנה לדיון

- לסיום, אנו משערים שקיימת אפשרות לזהות נטיות אישיותיות ותובנות מסוימות של המועמדים להכשרה להוראה באמצעות הכלים המוצעים.
- הכלים לא באים להחליף את השיטות המקובלות, אלא באים לקצר, לייעל ולבסס את תהליכי הקבלה שננקטו עד כה.
- חשוב לעגן כלים אלה בתוך היצע מגוון של כלי הערכה, ולבחור מביניהם "מרקם" של כלים מתאימים להערכה בעת הכניסה להכשרה, עם דגש על זיהוי פוטנציאל אישיותי ומקצועי.

לסיום, הזמנה לדיון

- ייתכן שנקיטה בסוללה כזו של כלים, הן בכניסה להכשרה והן לאחר מכן בתהליך התפתחותו המקצועית של המורה, תבטיח כי אלה המגיעים להכשרה להוראה אכן יעמדו בהצלחה במקצוע המתאים **וגם יתמידו בו יותר.**

אנו מזמינים את הקהל לדיון להבהרת דילמות ויתרונות ומגבלות של תהליכי הערכה המוצעים.